

SPODBUDA K VZGOJI ZA MEDIJE

*Nikoli ni prepozno za izostritev
kritičnega pogleda na množične medije*

POVZETEK

Bralci že dolgo ne beremo samo besedil v knjigah, revijah, časopisih, ampak tudi besedila na filmskih in TV-zaslonih, mobilnih telefonih in podobno. Še več, danes smo predvsem obkroženi s podobami, ki se jih moramo šele naučiti »brati«, kritično presojati in navsezadnje tudi izražati v njih. V članku zato predstavljamo uporabne in konkretne napotke za vzgojo za medije.

Ključne besede: množični mediji, vzgoja za medije, medijska pismenost.

V sodobni družbi zelo malo stvari, ki jih vemo, izvemo iz prve roke. Večino podob, ki jih imamo v glavi, dobimo prek medijev. Zato lahko rečemo, da nam mediji ne dajejo samo informacij, ampak tudi vodijo naše izkušnje. A kljub pomembnosti medijev za naše življenje lahko rečemo, da je odnos do (množičnih) medijev dvoličen. V današnji aktivni družbi spremljanje medijev velja za manj socialno sprejemljivo preživljanje prostega časa. Nekateri ljudje imajo velikokrat slab občutek, če gledajo televizijo podnevi, ko bi lahko počeli kaj drugega, in mnoge ženske gledanje televizije pogosto združijo z drugim delom, na primer pletejo, ker se drugače počutijo neproduktivne. Po drugi strani se čutimo dolžne opravičiti, če smo zamudili osrednjo informativno oddajo na televiziji ali prav včeraj nismo uspeli prebrati časopisa.

Dejstvo je, da nihče ne more brezbrizno mimo množičnih medijev, čeprav si pred njimi zatiskamo oči in jih odklanjamo. Upravičeno se

lahko sprašujemo o vplivu medijev na svoje doživljanje, vrednote in vedenjske odzive. Način našega dojetja informacij je odvisen od tega, kako jih uporabljamo in kako jih vključujemo v svoje življenje.

Mediji, predvsem elektronski, imajo v našem življenju pomembno vlogo. Janez Strehovec v svoji najnovejši knjigi *Besedilo in novi mediji*¹ ugotavlja, da že dolgo ne beremo samo besedil v knjigah, revijah, časopisih in drugih tiskanih nosilcih, ampak tudi besedila na filmskih in TV-zaslonih, zaslonih naših mobilnikov, grafite na stenah, najrazličnejše oglase in druga novodobna besedila. V knjigi avtor tudi opozarja na poseben pojav, in sicer, da to, kako so oblikovane in napisane spletne strani, vpliva tudi na zgradbo tradicionalnih medijev.

Prav zaradi pomanjkanja znanja o novih medijih pogosto zasledimo negativno stališče do

*Mediji so v družbi
zaželeni predvsem
kot vir informacij.*

Sodobni bralec revij in časopisov tako rekoč ne zna več ničesar prebrati, če besedilo ni pospremljeno s številnimi mednaslovi, poudarjenimi odstavki, ilustracijami, skicami in diagrami. Njegov pogled usmerjajo postopki skakajočega branja, ki je potrebno (in naučeno) pri srečevanju s spletnimi stranmi.

Vzgoja za medije je sestavljena iz analize, ocene in ustvarjanja medijskih sporočil.

množičnih medijev. Vendar ni nujno, da smo proti njim tako brezkompromisno negativno nastrojeni. Ali ni res, da televizija prinaša informacije, ki jih drugače nikoli ne bi imeli? Da je film pozitiven napredek v razvoju naše družbe? Da lahko s pomočjo videa ustvarjamo? Kaj ni res, da naši (stari) starši vsega tega niso imeli in so bili zato prikrajšani za to izkušnjo? Glede na to, da so množični mediji del našega vsakdana in bodo vedno bolj prisotni, je vzgoja za medije edina možna rešitev.

KAJ JE VZGOJA ZA MEDIJE?

Dejstvo je, da nam medijska kritičnost ni prirojena, ampak se je moramo naučiti. Pri nas za zdaj obstaja kar nekaj posameznih pobud, manjka pa center za vzgojo za medije, ki bi vse te pobude povezoval in koordiniral. V pomoč vsem, ki bi radi medije spoznali z malo drugačne strani, sta Karmen Erjavec in Zala Volčič napisali kar nekaj učbenikov in delovnih zvezkov. Na naših policah tako lahko najdemo splošni učbenik *Medijska pismenost*, ki se ukvarja s teorijo in se tudi bolj natančno posveča trem množičnim medijem: tisku, radiu in televiziji. V učbeniku *Tisk – očem obisk* avtorici prek različnih besedil in nalog predstavita množično komuniciranje, nastanek in razvoj tiska ter tudi novinarstvo z novinarsko etiko in oglaševanje. V gradivu *Moč in nemoč televizije za televizijsko opismenjevanje* želita ozavestiti gledanje televizije. Prek zanimivih nalog, ki jih lahko delamo med ali po gledanju televizijske odda-

je, se dotikata različnih tem: prosti čas in čas, preživet pred televizijo, razlika med branjem in gledanjem televizije, nasilje, oglaševanje...

Poleg knjig je vzgoji za medije posvečenih kar nekaj internetnih strani. Če omenimo samo dve: filmsko šolo Vzgajanje pogleda in Kanadski center za medijsko ozaveščenost. *Filmska šola Vzgajanje pogleda je namenjena vsem, ki želijo filme tudi razumeti in ne le gledati. Želijo prispevati k razvijanju kritičnosti pri gledanju filmov in tudi pri izbiri tega gradiva v knjižnicah in s tem spodbuditi rabo knjižnega in neknjižnega gradiva s kritično distanco ter vrednostnimi merili. Filmsko šolo je zasnoval Dušan Rutar, filozof in teoretik, avtor številnih knjig o filmih in filmskih režiserjih. Šola poteka v Matični knjižnici Kamnik že od leta 2001. Nekatera predavanja lahko najdete na njihovih internetnih straneh.*

Kanadski center za medijsko ozaveščenost ima eno najbolj preglednih in poučnih internetnih strani s področja medijske vzgoje. Danes namreč ni dovolj, da smo sposobni brati tiskano besedo, ampak moramo biti sposobni kritično interpretirati močne podobe multimedijske kulture ter se znati izražati v različnih medijskih oblikah.

Za dvig ravni internetne ozaveščenosti v Sloveniji deluje projekt SAFE-SI, ki svoje aktivnosti predstavlja na internetu, v različnih brošurah in zdaj tudi z oglasi na televiziji. V tem projektu sta se združila Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, in ARNES (Akademska in raziskovalna mreža Slovenije)

Eno od definicij vzgoje za medije je postavila Manca Košir,² ki pravi, da je cilj vzgoje za medije, da posameznik razume besede in podobe množičnih medijev, je sposoben analizirati procese njihovega nastanka in učinkovanja, si pridobi sposobnost vzpostavljanja kritične razdalje ter se konstruktivno vključuje v procese množičnega komuniciranja. Tako postavljene zahteve za medijsko pismenost pa je težko doseči.

ter skupaj izvajata evropski projekt promocije varne uporabe interneta. Projekt spada v tematski sklop ozaveščanja javnosti o varnih načinih uporabe svetovnega spleta in mobilnih telefonov. Njihova spletna stran www.safe.si na enem mestu predstavlja aktualne vidike spletnih (ne)varnosti ter priporočila za varno in pametno uporabo mobilnih telefonov.

Za dvig internetne ozaveščenosti skrbita projekta www.safe.si in www.sitv.si. Poleg tega pa nismo niti brez »izobraževalne« televizije. Spletna izobraževalna televizija SiTV je projekt (www.sitv.si), ki združuje šolske videoproduksijske skupine in druge ustvarjalce izobraževalnih videovsebin. Osrednja skupna točka je spletni portal SiTV, kjer so poleg informativnih in zabavnih tudi izobraževalne vsebine. Ustvarjalci tu objavljajo svoje prispevke, obiskovalci pa si jih ogledujejo. Primer prispevka, ki je objavljen na omenjeni strani in lahko pripomore k večji medijski pismenosti, je sestavljen iz videoposnetka in razlage, ki pojasni, kakšna je razlika med posnetki z normalnim in širokokotnim objektivom ali teleobjektivom. Pohvalno je, da na svoji internetni strani spodbujajo tudi ustvarjanje, ne pa zgolj spremljanje videovsebin.

Ne moremo se popolnoma obvarovati pred vplivi medijev, saj prihajamo v stik z njimi posredno ali neposredno. Rešitev torej ni v tem, da se medijev izogibamo, ampak da jih sprejmemo in se o njih izobrazimo. Vzgoja za medije (zmožnost analize, kritične ocene in proizvodnje medijskih sporočil) je potreba sodobnega časa. Seveda se tudi brez načrtnega učenja da razviti neko stopnjo medijske kritičnosti, vendar ta verjetno nikoli ne doseže tako visoke stopnje. Povabite vaše najbližje k pogovoru o medijih in zagotovo se boste vsi skupaj veliko naučili.

Za izostritev kritičnega pogleda na medije vam priporočamo naslednje gradivo:

Knjige in revije:

Medijska pismenost,
 priročnik za učitelje osnovne šole
 Medijska preža,
 revija za opazovanje medijev
 Moč in nemoč televizije:
 za starše in učitelje.
 Moč in nemoč televizije:
 otrokova dejavnost
 Poglej si z novimi očmi –
 vodnik za poučevanje tri- do enajstletnih
 otrok o filmu in televiziji
 Tisk – očem obisk: vzgoja za medije

Internetne strani:

www.digitaldivide.net
www.media-awareness.ca
www.medialit.org
www.sitv.tv
www.safe.si
www.vzgojanje-pogleda.net

Še namig: K filmom na DVD so pogosto pripeti dodatki, ki nam veliko povedo o nastanku filma. Poleg tega so na DVD pogosto tudi komentarji sodelujočih (režiserja, igralcev, scenaristov). Tako predstavljene vsebine so velikokrat lahko izhodišče za pogovor o medijih.

¹ Janez Strehovec (2007): *Besedilo in novi mediji: od tiskanih besedil k digitalni besedilnosti in digitalnim literaturam*. Ljubljana.

² Košir, M. (2000): »Vzgoja za medije kot potreba časa«. *Vzgoja*, let. 2, št. 8, str. 6.